

Könyv: A szöveg öröme (Thomas A. Szlezák: Hogyan olvassunk Platón-t?)

Bevallom, mostanában szinte naponta forgatom Platón dialógusait. Belenézek reggel, belenézek elalvás előtt. Néha csak egy mondat, néha tíz oldal. Köszönhető ez legkivált az Atlantisz bámulatos összkiadásának. Részben új fordításokban, ragyogó jegyzetekkel látták el e kecses, ágyban, hajótörésben egyaránt jól forgatható köteteket; eddig öt jelent meg belőlük. És most kiadtak egy fontos bevezetőt a platóni életműbe.

Thomas A. Szlezák kötete eredetileg az olasz összkiadás kísérőjeként jelent meg 1991-ben, a magyar fordítás (Lautner Péter) az 1993-as német edíció alapján készült. A szerző az előszóban megemlíti, hogy a könyv nemcsak Platón-specialistáknak készült, hanem "számot tart a filozófuscéhen kívüli és belüli olvasók érdeklődésére is". Szlezák, amenynyire meg tudom ítélni, hisz a bölcselet terén legfeljebb lelkes amatőr vagyok, elérte célját, kötete remek bevezető, másrészt komoly tudományos kommentár; olvasmányos, ugyanakkor a legkevésbé sem lekent vagy felületes szöveg. Elegáns és udvarias könyv, hiszen minden pillanatban felnőttként kezeli olvasóját.

Szlezák mintegy baráti klubot alapít, ahol a tagság egyetlen feltétele a Platón-párbeszéd olvasásakor érzett szellemi gyönyörűség. Rögtön ennek a témának szenteli a kötet első kis fejezetét: *A Platón-olvasás öröme*. "Platón-t olvasni mindenekelőtt olyan intellektuális élvezetet jelent, amely semmi máshoz nem fogható. Az öröm, amelyet a platóni gondolkodással való ismerkedés közben érzünk, nem egyedül filozófiai drámai művészi tökéletességének élményéből származik. Ezen felül olyan érzésünk is támad, hogy mint olvasók nem csupán tanúi, hanem valamiképpen részesei is vagyunk az élő vitának, amelyet a szerző mesteri vonásokkal jelenít meg: mintha csak életből vett figurák találkozását látnánk."

Mindehhez hozzátehetjük, hogy Platón-t olvasva sokszor úgy érezzük, nem filozófiai, hanem művészi szöveget olvasunk - kivétel talán a filozófiailag hajmeresztően bonyolult *Parmenidész*. Platónnál a forma, azaz a dialógus kéz a kézben jár a tartalommal, vagyis az egyes bölcseleti kérdésekkel, és ez az eljárás már a művészi formálás küszöbe, legalábbis így látta a romantikus Schleiermacher. Persze itt is

megvannak a különbségek. *A lakoma* nyilván az egyik szélsőség, a leginkább ez olvasható valamiféle furcsa regényként. A másik véglet a már említett *Parmenidész* vagy *Az állam*.

Szlezák könyvének központi kérdése az írás és az előbeszéd (esetünkben mindenekelőtt a párbeszéd) filozófiai szerepének taglalása. Vajon mennyire vehető komolyan Platón-Szókratész indulatos kifakadása az írás ellen? Szlezák éppenséggel a platóni bölcselkedés alapvető motívumának tartja e rövidke passzust a *Phaidrosz*ból, mely az írással szemben a szóbeli filozofálásnak nyújtja a pálmát. Platón íráskritikájából három következtetés adódik: 1. "A könyv mindenkire szól, nem képes megválogatni olvasóit." Hogy a bölcselő maga választhassa meg partnerét, ez Szlezák szerint döntő mozzanat volt Platón szemében. 2. "A könyv mindig ugyanazt mondja." (Súlyos csapás ez a modern hermeneutika híveinek - mindamellettt talán ez Szlezák gondolatmenetének legvitathatóbb pontja.) 3. "A könyv nem tud védekezni, ha igaztalanul ócsárolják; mindig szerzője segítségére szorul." Ennek alapján gondolja úgy Szlezák, hogy Platón előnyben részesítette a szóbeli, dialogikus filozofálás lehetőségét. Persze az olvasó felvetheti: ha mindez igaz, akkor mi vitte rá az írás iránt ennyire bizalmatlan Platónt, hogy mégis írásba foglalja párbeszédeit? E kérdésre azonban nem érkezik válasz. Mi, kései gyönyör-szövegolvasók meg áldhatjuk a sorsot, hogy Platón végeredményben következetlenségnek bizonyult.

Bán Zoltán András

Atlantisz, 158 oldal, 1600 Ft